

Onderzoek naar duurzaamheid onder Nederlandse podia

Duurzaam wat?

Hoe duurzaam zijn de podia in Nederland? Zichtlijnen peilde de stand van zaken. Met vijfenveertig vragen over afval, papierverbruik en energie, gebouwbeheer en voorgenomen beleid. Het resultaat stelt lichtelijk teleur. Jeroen de Leeuw vat samen.

Over de duurzaamheid van de podia is tot nu toe geen informatie beschikbaar. De redactie van Zichtlijnen heeft daarom zelf onderzoek gedaan, de Benchmark Duurzaamheid 2009. Dit is een enquête met vijfenveertig vragen over energieverbruik, afvalstromen, mobiliteit, gedrag personeel, enzovoort. Om een dwarsdoorsnede van de Nederlandse podia te krijgen hebben wij achtendertig podia geselecteerd in

overtuiging wel een beeld van de stand van zaken, de trends en het niveau van bewustwording.

Hip onderwerp

Laten we positief beginnen. De Nederlandse podia staan er niet om bekend dat zij voorop lopen in de parade als het gaat om nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen. Denk aan arbo of levensfasebewust personeelsbeleid. Des te opmerkelijker is het dat binnenkort het convenant *Het Groene Theater* wordt ondertekend door de grote podia in Rotterdam en de gemeentelijke dienst Kunst en Cultuur. De doelstelling is om de CO₂-emissie te monitoren en reduceren, duurzamer in te kopen en duurzame programmering te stimuleren. En gelukkig is dit niet het enige initiatief. Op de laatste conferentie van de VSCD gingen twee van de twaalf workshops over duurzaamheid. De VPT besteedt tijdens de Vakbeurs Theater-techniek in januari 2010 in de lezin-

gencycclus aandacht aan dit onderwerp en de directeur van de VPT is voorzitter van de Werkgroep Duurzaamheid. Een congres over duurzaamheid in de podiumsector is in voorbereiding.

Duurzaam is een woord dat bij iedereen voor in de mond ligt. Bij politici en adviseurs, bij onderzoekers en gelukkig ook bij enkele directeuren van podia. Bedoeld wordt dat we efficiënt en doordacht met energie en grondstoffen moeten omgaan. Dat de dingen een zo lang mogelijke levensduur hebben en minimale belasting opleveren voor het milieu, van fabricage tot sloop. Waarom is dit zo'n hip onderwerp? Uit noodzaak, omdat wij langzaam bezig zijn onze planeet uit te putten, te vergifigen en in de war te schoppen. De versnelde opwarming van de aarde door de mens is de meest directe indicator. Daarnaast loopt door milieuverontreiniging de biodiversiteit terug. Gelukkig begint een steeds groter wordende groep sleutelfiguren in onze maatschappij zich daarvan bewust te worden. Dit is goed, want het leek

'Met name de kleine theaters hebben slecht gereageerd'

vier categorieën: grote theaters, kleine theaters, concertzalen en poppodia. Verspreid over het land. Hen hebben we gevraagd de benchmark in te vullen. Twintig hebben gereageerd (= 53%), waarvan er zestien bruikbare gegevens hebben aangeleverd (=40%). Met name de kleine theaters hebben slecht gereageerd. Het betreft geen representatief onderzoek. Maar het geeft naar onze

erop dat tot nu toe weinig mensen zich persoonlijk verantwoordelijk voelden voor de schadelijke gevolgen van ons gedrag. Hoe zit dit nu in onze branche? Hoe duurzaam is de Nederlandse podiumsector?

De resultaten

Over het geheel genomen zijn de resultaten minder goed dan gehoopt. De podia zijn zich maar weinig bewust hoe zij op een eenvoudige manier, met reeds beschikbare middelen, een duurzame bedrijfsvoering kunnen organiseren. Ook met energie wordt lang niet zo bewust omgegaan als mogelijk is. Dit strookt met het antwoord op de vraag *Is er sprake van beleid op het gebied van duurzaamheid?* Een groot percentage (69%) antwoordt met 'geen beleid' of 'onbekend'. De podia waar wel sprake is van beleid (31%) noemen onderwerpen die naar de huidige stand der techniek allang gedaan hadden kunnen zijn: isolerend glas, verbetering isolatie, verbruik elektra terugbrengen. Echt groot denken is dit niet. De indruk vanuit de benchmark is dat de podia over het geheel genomen achterlopen. Ze zijn bezig met zaken die elders allang als normaal worden beschouwd. Daar staat tegenover dat twee respondenten een warmteterugwininstallatie als mogelijk aandachtspunt noemen en één warmteopslag en zonne-energie. Nu is het niet zo dat je alleen duurzaam handelt als je grote investeringen doet. Verbeter de wereld en begin bij jezelf. Maar wat kun je bereiken zonder grote aanpak en bijbehorend budget?

Gedrag

Gedrag blijkt een zwaar onderbelichte factor. In de benchmark noemt slechts één respondent dit als punt van aandacht. Toch bepaalt het gedrag van medewerkers of beleid omgezet wordt naar acties. Van de ondervraagden geeft

de helft (50%) aan dat het personeel het afval voldoende scheidt. Maar een kwart (25%) geeft aan dat dit matig of zelfs slecht gebeurt. Bij slechts eenderde van de podia (31%) staan de printers standaard op dubbelzijdig printen ingesteld. Vrijwel iedereen (87%) houdt de meterstanden van de kopieerapparaten bij, maar slechts een klein deel van de podia (21,4%) gebruikt dit ook om het kopieergedrag te monitoren. Bij tweederde van de respondenten (68,8%) is de binnenverlichting niet centraal geregeld door een programmeerbare sturing of voorzien van bewegingsmelders. Het verbruik van de verlichting is dus sterk afhankelijk van de medewerkers. Hier kan men flink besparen alleen al door het gedrag te beïnvloeden.

Inkoop

Hoe koopt u stroom in? Doet u dit samen met andere partijen of alleen? Een goede inkoopstrategie kan geld besparen, maar u kunt ook kiezen voor duurzame inkoop. Slechts een kwart koopt met meerdere partijen gezamenlijk stroom in, driekwart dus niet. De inkoop van kantoorartikelen gebeurt in 62,5% van de gevallen centraal en de resterende 37,5% geeft aan te bestellen wat er nodig is omdat dit kan (geen controle dus).

Energie label

In Nederland moet men bij de verkoop van een woning het energielabel kunnen tonen. Een energielabel geeft aan in welke mate een gebouw energiezuinig is. De overheid heeft zichzelf opgelegd om per 1 januari 2008 elk pand dat zij bezit te voorzien van een energielabel. Veel podia zijn inmiddels verzelfstandigd, vaak is het dan zo dat de lokale overheid eigenaar van het pand is, terwijl de schouwburg of concertzaal dit

pand huurt. Je zou mogen aannemen dat bijna alle podia een energielabel

'Gedrag blijkt een zwaar onderbelichte factor'

hebben. In driekwart van de gevallen (75%) is echter geen label toegekend of weet men het niet. Dat is jammer want het is een handig instrument om te meten hoe energiezuinig je bent. Bovendien is het een geweldig argument, door de voorbeeldfunctie van de overheid, om duurzame verbeteringen aan het pand door te kunnen voeren. Een positief punt is dat twee podia het A-label hebben, de hoogst mogelijke score. Interessante vragen zijn: hoe komen zij aan deze score? Kunnen andere podia die informatie gebruiken om de energieprestatie van hun pand te verbeteren?

Het energielabel van de podia

A label	12,5%
B label	0%
C label	0%
D label	6,3%
E label	6,3%
F label	0%
G label	0%
H label	0%
Geen label toegekend	31,3%
Onbekend	43,8%

Op 1 januari 2008 trad het Besluit Energieprestatie Gebouwen d.d. 29 december 2006 in werking, dat een omzetting naar Nederlandse regelgeving is van de EU richtlijn 2002/91/EG Energy Performance of Buildings Directive (EPBD). Dit stelt dat overheden vanaf die datum bij transactiemomenten (nieuwbouw, verhuur, verkoop) een energielabel van het betreffende pand moeten kunnen overleggen.

Afval

Huishoudens scheiden afval tot op hoog niveau. Biologisch afbreekbaar, grof huisvuil, wat kan er naar de kringloop,

glas, batterijen, papier, chemische producten en dat in soms erg kleine hoeveelheden. De podia zijn beduidend groter dan één huishouden, dus zoiets moet goed te regelen zijn. Van de respondenten geeft dan ook 63% aan het afval te scheiden en 37% zegt dit gedeeltelijk te doen. Lijkt een redelijke score, maar in de volgende vraag geeft men aan welk afval men scheidt. Slechts 25% scheidt het biologisch afbreekbaar afval en hout. Metalen, elektrische apparaten, grof huishoudelijk afval en archief worden maar door 50% tot 56% gescheiden. Plastics worden bijna door niemand gescheiden (een zeer magere 6%). Dat lijkt logisch omdat de vuilophalers dit niet hebben georganiseerd. Maar in landen als Duitsland en België is het heel normaal afval geheel te scheiden. Ook plastic, in meerdere categorieën. Ook door bedrijven. Dat moet je dan wel eerst mogelijk maken binnen de organisatie. En daarnaast is het gescheiden weggooiën van afval voor het overgrote deel een kwestie van 'opvoeden'. Hier valt dus nog wel wat te winnen. Hergebruik (geef het weg, ruil het in of breng het naar de kringloop) is nog niet erg in.

Energieverbruik

Slechts éénderde van de respondenten gebruikt groene stroom. Ook dit is weer een punt dat gemakkelijk te verbeteren is. Positief is dat drie podia ook andere middelen om elektriciteit op te wekken toepassen. Twee podia noemen de warmteterugwininstallatie en ééntje noemt warmte-koude-opslag in de bodem. Po-

installatie en de sturing efficiënt staan afgesteld. Hoe het staat met het gemiddelde verbruik van de podia is moeilijk te beoordelen. Dit hangt nauw samen met de isolatiewaarde van het pand en dat varieert nogal door de leeftijd van de gebouwen. Ook gedrag is hierbij van belang. We hebben daarom naast het gemiddelde verbruik per m³ bouwvolume ook het gemiddelde verbruik per bezoeker uitgerekend, wat een indicatie van de doelmatigheid van een podium en haar gebruikers geeft.

Verbruik op jaarbasis per m³ bouwvolume

	gemiddeld	hoogste	laagste
Elektra kWh	11,58	21,82	5,09
Gas m ³	2,16	4,87	0,87

Verbruik op jaarbasis per bezoeker

	gemiddeld	hoogste	laagste
Elektra kWh	4,5	7,6	1,8
Gas m ³	0,6	1,6	0,3

Mobiliteit

Komt het publiek per fiets of per auto? Met openbaar vervoer? Het maakt nogal uit voor de CO₂-uitstoot. We hebben gevraagd of de podia hebben gemeten hoe het publiek naar hun voorstelling of concert komt. Bijna een op de vijf podia heeft dit ooit gemeten (18,8%). Toch geeft de helft (50%) van de ondervraagden in de enquête een beeld hoe men denkt dat de bezoekers naar het podium komen. De uitslag is positiever dan verwacht. Het aandeel autorijders is groot (36,3%), maar veel publiek komt ook met de fiets (25,3%) of met openbaar vervoer (18,3%). Het merendeel van de ondervraagden (56,3%) weet niet of dit kan worden verbeterd. Dat klopt met de uitkomst van een andere vraag, want slechts een op de vijf podia (18,8%) heeft afspraken gemaakt met het OV om een betere aansluiting te krijgen voor de bezoekers. Ook hier is verder onderzoek nodig om verbeteringen mogelijk te maken. Ter overweging: uit onderzoek in Engeland blijkt dat de bezoekers die van ver naar het theater komen tot wel

50% bijdragen aan de CO₂-uitstoot. Heeft ons reissysteem op dit punt positieve gevolgen? Het ligt voor de hand dat een paar vrachtwagens en een artiestenbus minder CO₂-uitstoot veroorzaken dan wanneer negenhonderd bezoekers van ver naar een theater, concertzaal of poppodium rijden.

Hoe komt het publiek?

Lopend	11,7%
Fiets	25,3%
OV	18,3%
Gemotoriseerd	36,3%
Andere wijze	3,9%
Onbekend	4,4%
Totaal	100%

Gemiddelde afstand naar OV halte	56m
Gemiddelde afstand naar treinstation	1.381m

Vervanging en onderhoud

De podia kiezen bij de vervanging van de grote technische installaties voor functionaliteit en kwaliteit (functionaliteit 37,5% en efficiëntie, functionaliteit t.o.v. kwaliteit 31,3%). Dat is logisch, want de technische installaties moeten het gewoon altijd goed doen. Opvallend is dat bijna de helft (43,8%) de installaties vervangt wanneer dat volgens de meerjarenplanning moet. Is dat duurzaam handelen? Moet de installatie echt vervangen worden? Vaak zal de installatie nog jaren meekunnen wanneer alleen versleten onderdelen worden vervangen. Iets meer dan de helft (56,3%) vervangt de installatie pas wanneer blijkt dat het rendement te laag wordt (kosten versus opbrengsten). Een nulpuntmeting is een goed instrument om te bepalen of grotere installaties en gebouwdelen zoals daken, toe zijn aan onderhoud of vervanging. Slechts eenderde (37,5%) doet dit regelmatig (elke 4 tot 5 jaar). Interessant is dat de helft van de respondenten wel budget voor onderzoek heeft opgenomen in de jaarbegroting. Bij renovatie of verbouwing is duurzaam ontwerpen of het gebruik van duurzame producten bij het merendeel van de deelnemers wel een onderwerp dat wordt besproken, maar andere aspecten wegen zwaarder mee in de beslissing. Dat stemt positief, want

'Slechts een op de vijf podia heeft afspraken met het OV'

sitieef is ook dat een grote meerderheid van de podia (81,3%) zijn klimaatinstallatie (verwarming, koeling, bevochtiging en luchtcirculatie) aanstuurt door een beheersysteem. Dit in contrast met de verlichting die bij het merendeel niet is aangesloten op een dergelijk systeem. Driekwart van de podia (75%) laat ook regelmatig onderzoeken of de klimaat-

het is in ieder geval onderdeel van het gesprek. Welke andere aspecten dat zijn is niet onderzocht. Wellicht budget, functionaliteit en kwaliteit.

Het kan beter

Iedereen kan eenvoudig dingen verbeteren. Bestel een container voor de afvoer van organisch afval en verbeter de afvoer van gescheiden afval. Vervang alleen de motor van de afzuigventilator als de rest nog goed is. Maak afspraken met het openbaar vervoer en laat fietsenrekken plaatsen door de gemeente. Maak het aantrekkelijk voor het publiek om op andere wijze dan met de auto te komen. Centraliseer de inkoop. Zorg dat er toezicht komt op het verbruik van kantoorartikelen en klein materiaal zoals gaffer-

tape. Denk na over wat je doet met oude spullen als je nieuwe koopt. Vaak hebben anderen er nog wat aan. Hoe of waarmee maak je iets (zoals decor) dat hergebruikt kan worden en minder milieubelastend is? Kan dat ook anders gemaakt worden of geleend worden?

Gedrag veranderen blijkt moeilijk, maar duurzaam werken doe je met z'n allen. Het licht op de wc uit, de verwarming of de airco uit als je weggaat, afval niet bij elkaar in één container gooien, de computer uit als je gaat overleggen en ga zo maar door. Gedragsregels spreek je met elkaar af. Als iedereen die afspraken naleeft is dat een grote bijdrage, want dan gedraagt iedereen zich bewust. Mensen die zich bewust gedragen begrijpen waar het om gaat. En

dat leidt weer tot verdere ontwikkeling. De uitkomsten van deze benchmark stellen teleur. Het duurzaam bewustzijn in de podiumsector is niet erg groot. Duurzaamheid zal onderdeel van het beleid moeten worden. De Werkgroep

'Hergebruik is nog niet erg in'

Duurzaamheid kan daarin een grote rol spelen. Bijvoorbeeld door het opstellen van een richtlijn. En door de podia en met name de directies van informatie te voorzien: hoe verander je gedrag, wat is haalbaar beleid, welke producten zijn duurzaam, welke technologieën zijn er? Als de directies een visie op duurzaamheid ontwikkelen zou het allemaal toch wel eens heel snel kunnen gaan! ◀